

ІНТЕГРАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЛОГОПСИХОЛОГІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКУ СПІЛЬНОТУ

Юлія Рібцун

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу логопедії Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

Кризові виклики сучасності (коронавірусна інфекція та її штами, військове вторгнення росії на територію України), незважаючи на їх негативний вплив, не змогли завадити європейській інтеграції – процесу політичного, економічного, соціального та культурного об'єднання європейських держав у напрямі формування регіонального утворення – Європейського Союзу [1, С. 314]. На теренах нашої держави, з метою інтеграції вітчизняної освіти у європейську спільноту, подолання фрагментарності освітніх систем, відбувається поступова уніфікація освітніх політик шляхом встановлення спільних цілей, термінів їх досягнення, запровадження стандартів для вимірювання рівня ефективності їхньої реалізації [3].

Відомо, що діти з особливими мовленнєвими потребами (ОМП) не лише являють собою найпоширенішу неоднорідну категорію осіб з різними типами труднощів, а й потребують різнорівневої підтримки [2]. Саме вчасно проведена логопсиходіагностика дозволить спрогнозувати та найефективніше зреалізувати освітню програму для дітей з ОМП, в якій одне з чільних місць займають суцесивно-симультанні процеси, адже будь-яка психічна функція розвивається від суцесивних до симультанних форм [4].

Загальні та специфічні закономірності формування і розвитку вищих психічних функцій як в умовах типового, так і дизонтогенезу розглядають крізь призму вербальної, невербальної суцесивної та симультанної організації [5].

Недостатній рівень суцесивно-симультанної організації психічних функцій може стати причиною появи у дітей навчальних труднощів у вигляді дисграфій, дискалькулій, дислексій, дизорфографій (Т. Візель, О. Калягін, І. Лебедева, Л. Лопатіна, О. Лурія, І. Прищепова, П. Прищепова, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тарасун, С. Шаховська, Н. Чередніченко, J. Atten, S. Corcin, W. Gaddes, K. Meredith, D. Riehie, J. Steele, C. Temple та ін.).

Як показали проведені нами дослідження стану сформованості суцесивних процесів на невербальному матеріалі, у молодших школярів з ОМП фіксується недостатність уваги та пам'яті різних модальностей (слухової, зорової), незавершеність розвитку мисленнєвих операцій, зокрема послідовного аналізу, співставлення, порівняння, ймовірного прогнозування; спостерігається своєрідна генералізація властивостей предметів, спрощеність і закостенілість загальних, просторово-часових та оптико-просторових уявлень.

Особливо звертає на себе увагу незавершеність становлення інтеріоризації суцесивних процесів зорового сприймання. Недостатня сформованість сенсорних еталонів, операцій аналізу перспективи зображення, труднощі зорово-просторового розрізнення, поелементного цілеспрямованого аналізу та

співставлення зі зразком ускладнюються тим, що під час виконання діагностичних завдань здобувачі початкової освіти з ОМП досить часто використовують метод проб і помилок; у них простежується поступове згасання уваги.

В учнів з ОМП констатуються збої суцесивного відтворення моторних і графо-моторних ритмічних програм, що проявляються в труднощах репродукування послідовності ритмічних сигналів за зразком, їхньому розподілі у часі. Недосконалість праксичних функцій, невміння виділити загальні ознаки зразка, недостатня сформованість операцій кодування, збереження обсягу сприймання, впізнавання, розподілу заважає реалізації цілісної програми, утриманню суцесивного образу звукових еталонів.

Результати дослідження стану сформованості суцесивних процесів на вербальному матеріалі вказують на нестійкість уявлень у здобувачів початкової освіти з ОМП про графічні знаки (букви, цифри, ноти), їх елементи, оптико-просторове розташування, недостатнє вміння співвідносити діади «звук-буква» та «число-цифра».

В учнів відмічаються труднощі збереження послідовності та обсягу суцесивного словесного ряду заданих одиниць (окремих лексем на матеріалі звичайних чи автоматизованих рядів) у вигляді елізій, вербальних парафазій на основі функціональної, звукової схожості, видо-родових ознак, випадкових або логічних асоціацій.

Наявність збоїв алгоритмів відтворення компонентів суцесивних рядів ще більше ускладнює наявна у молодших школярів з ОМП недостатність концентрації, стійкості, розподілу уваги між суцесивно організованими мовними одиницями; знижений самоконтроль; дефіцит інфралогічних операцій «мисленнєвого обертання».

Використання допоміжного артикуляційно (фонетико-)-праксичного (пригадування першого звука у слові, промовляння) та пальцево (мануально-, локомоторно-)-праксичного (відбивання рукою, загинання пальців, кивки головою, розгойдування всім тілом) компонентів значно спрощує та покращує виконання діагностичних завдань, що вказує на недостатню інтеріоризацію та автоматизацію суцесивних процесів.

Результати дослідження стану сформованості симультанних процесів на невербальному матеріалі свідчать про недостатню здатність молодших школярів з ОМП утримувати в короткочасній пам'яті симультанні образи (наприклад, простору), виконувати мнестично- та прогностично-моделюючі дії (пригадати, спрогнозувати розташування), застосовувати символічні операції оптико-просторового позначення (розшифровка та складання «просторово-предметних карт»).

В учнів початкових класів недостатньо сформовані як елементарні навички кодування (реальний предмет – зображення), так і більш складні навички симультанного аналізу та синтезу у вигляді візуальної сегментації (одночасне бачення цілого і частин у ньому). Сприймання симультанного образу часто утруднюється дефіцитом зорової уваги та короткочасної пам'яті, недостатньою

сформованістю як наочно-образного мислення загалом, так і окремих логічних функцій та операцій, операцій ймовірного прогнозування, нестачею загального пізнавального досвіду, що загалом спричинює механічний характер ідентифікації послідовності та причинності подій, невміння співставляти елементи та цілісний зоровий образ з представленим зразком.

Для здобувачів початкової освіти з ОМП притаманне різнотемпове виконання аналогічних завдань, що пояснюється швидкою виснажуваністю; початок виконання діагностичних завдань без попереднього та послідовного аналізу, що призводить до значної кількості помилок. Однак опора на матеріалізацію дій покращує результативність діагностичних проб.

Досліджуючи симультанні процеси на вербальному матеріалі, ми переконались, що дітям з ОМП складно симультанно аналізувати та синтезувати зміст ситуацій на позначення квазі-просторових відношень, зумовлених граматичним маркером (показати олівцем ручку; показати ручку олівцем). Нечіткі уявлення про властивості предметів (істот), недостатньо сформована короткочасна слухова пам'ять погіршують формування вміння координувати симультанні аналітико-синтетичні процеси утримання в пам'яті цілісного образу зі збереженням елементів.

В учнів з ОМП спостерігаються недостатнє вміння симультанно аналізувати та розрізняти лексичні значення логічно пов'язаних слів; труднощі утримання як структурних зв'язків окремих висловлювань, так і міжфразового зв'язку текстів. Через недостатнє засвоєння смислової програми в триаді «словосполучення – речення – текст», закономірностей мовного та граматичного оформлення (наприклад, на рівні флексій) у самотійному мовленні діти порушують синтагматичну та парадигматичну організацію синтаксичних конструкцій.

Для молодших школярів із ОМП компенсаторною опорою є розгорнутий пошук правильних відповідей у вигляді ехологічного повторення пропонованих логіко-граматичних конструкцій (інвертованих, пасивних, порівняльних), які відтворюються номінативно (перерахування окремих предметів) або персеверовано, до того ж із невинувато тривалими паузами. Матеріалізація функціонування мовленнєво-мисленнєвих процесів під час виконання проб, зокрема жестикулювання при промовлянні, постійне коментування здійснюваних дій значно спрощує реалізацію діагностичних завдань.

Отже, вітчизняна логопсихологія робить впевнені кроки на шляху до євроінтеграції. Вивчення симультанних і сукцесивних процесів у молодших школярів з труднощами у навчанні – важливий напрям у комплексній логопсиходіагностиці, але, звісно, не єдиний. Все вищезазначене свідчить про необхідність подальших розвідок у зазначеній тематиці і наступного створення ефективних та дієвих корекційно-розвиткових методик для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Проведення країнами ЄС міждисциплінарних досліджень, спільних конференцій, семінарів, стажування,

написання колективних монографій значно підвищить якість допомоги дітям з особливими мовленнєвими потребами.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України. Київ : Юрінком Інтер, 2021
2. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі. Київ: ІСПП, 2021. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730995/>
3. Рібцун Ю. В. Освітній курс на євроінтеграцію: рівні підтримки дітей з порушеннями темпо-ритмічної складової мовлення. *Сучасні тенденції розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції*. Вінниця : Вінницький кооперативний інститут, 2022. С. 95-98. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730373>
4. Рібцун Ю. В. Роль сукцесивних і симультанних факторів у психомовленнєвому розвитку дітей. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку. Вільнюс : ГО «ВАДНД», 2022. С. 280-284. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730204/>
5. Semago M. M. & Semago N. Ia. The Typology of Deviant Development: A Model for Analysis and Its Use in Practice. *Journal of Russian & East European Psychology*. 2013. Vol. 51. Issue 2. P. 5-50

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ Б'ЮТІ - СФЕРИ.

Наталія Скоростецька

*аспірантка лабораторії методології і теорії психології
Інституту психології імені Г.С. Костюка*

Вступ. Після оголошення воєнного стану в Україні постала проблема пошуку формули інтеграційних процесів в європейські та світові структури сфери б'юті – індустрії, насамперед адекватного співвіднесення внутрішніх проблем українського суспільства із європейськими і загальносвітовими тенденціями. Актуальними також є способи формування комунікативної компетентності завдяки інтеріоризації соціальних контекстів та розвиток через діяльність. Подальший розвиток євроінтеграційних процесів дедалі більше загострює проблему збереження національнокультурних пріоритетів, перспектив з національною ідентичністю. На формування національної ідентичності, характер і зміст протікання цього процесу окрім зовнішніх чинників значний вплив мають соціокультурні та парадигмальні трансформації українського суспільства.